Materiály z medzinárodnej konferencie *Funkcie, podoby a obrazy mestského národného centra v 19. storočí a národná identita*, ktorá sa konala na pôde FHV UMB v Banskej Bystrici v dňoch 20. a 21. novembra 2008

V nasledujúcom bloku sa nachádzajú štúdie k problematike mestského národného centra. Ich základ tvoria referáty z medzinárodnej konferencie Funkcie, podoby a obrazy mestského národného centra v 19. storočí, na ktorej vystúpili popri slovenských historikoch aj historici z Českej republiky a Maďarska. Toto podujatie, ktoré zorganizovala Katedra histórie FHV UMB v Banskej Bystrici v dňoch 20. a 21. novembra 2008, predstavovalo súčasť riešenia grantovej úlohy Vega č. 1/4542/07 – Utváranie modernej národnej identity Slovákov a otázky ich mestského centra v 19. storočí.

Hoci bibliografia k dejinám miest, aj slovenských, k ich charakteru, funkciám, významu, ako aj k modernizačným procesom v nich, je rozsiahla, novej funkcii miest ako národných centier (s výnimkou Martina) sa slovenská historiografia venovala doposiaľ iba sporadicky, viac menej len formou individuálnych štúdií. Pre všetky príspevky je spoločné to, že sa usilujú priblížiť život vo vybraných mestách v 19. storočí práve na pozadí ich nových funkcií, ktoré vznikali na základe utvárania moderných národov (Slováci, Česi, Nemci, Maďari) a konfrontácie medzi multietnicitou a národnou homogenizáciou. Z hľadiska metodologického a obsahového ich možno rozdeliť do troch skupín.

Do prvej skupiny patria tie práce (D. Škvarna, D. Kodajová, A. Kováčová), ktoré sa venujú jednak reálnemu formovaniu hlavného mestského centra Slovákov v kontexte s celkovou modernizáciou a národnostnou politikou Uhorska, jednak predstavám o takomto centre, jeho projektom, názorom naň v slovenskom diskurze počas 19. storočia. Aj z týchto štúdií vyplýva, ako slabé koncentračné sily a štátna politika negatívne ovplyvnili kryštalizáciu národného centra Slovákov. Druhú skupinu tvoria tematicky užšie vymedzené štúdie (Ľ. Lábaj, P. Fuzák, A. Dončová, M. Kmeť, J. Gomboš). Približujú funkcie viacerých regionálnych mestských centier, ich úlohy v národnom hnutí i faktory ovplyvňujúce národnú identitu. Na príklade Liptovského Mikuláša, Revúcej, Lučenca, Békešskej Čaby, Liberca tiež zachytávajú nacionálne spory a utváranie konfliktného prostredia, ktoré vyvolali rozpory medzi koncepciou národnej svojbytnosti a štátnou politikou. Tretia skupina príspevkov (V. Petrbok, J. Randák, R. Kiss Szemán, P. Macho) sa zamerala na priblíženie symbolických stránok mestského centra, hlavne Prahy a Trnavy. Autori vykresľujú, ako prerastali lákavé obrazy do idealizujúcich a pôsobivých symbolov (architektúra, dejiny, osobnosti, názvy ulíc a pod.), ktoré posilňovali národnú identitu a získavali jej zázemie aj v širokej verejnosti.

Súbor štúdií predstavuje sondy do zložito štrukturovanej problematiky, nabáda ku komparatívnemu štúdiu, uplatneniu nových metodologických prístupov a hlavne ku koncentrovanejšiemu skúmaniu nových funkcií mesta v 19. a 20. storočí nielen z hľadiska hospodárskej a sociálnej modernizácie, ale aj občianskej a národnej emancipácie.

Dušan Škvarna